

LIBRIS | We know
C.S. Lewis books

DESPRE MINUNI

CELE PATRU IUBIRI

PROBLEMA DURERII

HUMANITAS
BUCUREȘTI

Cuprins

DESPRE MINUNI

I. Sfera cărții de față	9
II. Naturalistul și supranaturalistul	12
III. Dificultatea cardinală a naturalismului.	20
IV. Natură și Supranatură	35
V. Altă dificultate a naturalismului.	46
VI. Răspunsuri la îndoieli	52
VII. Capitol despre diversiuni	58
VIII. Minunea și legile Naturii	69
IX. Un capitol nu neapărat necesar	78
X. „Ceva roșu și scârbos“	83
XI. Creștinism și „religie“	98
XII. Proprietatea minunilor	114
XIII. Despre probabilitate	119
XIV. Marea minune.	129
XV. Minunile Vechii Creații	158
XVI. Minunile Noii Creații	171
XVII. Epilog	196
ANEXA A. Despre cuvintele „spirit“ și „spiritual“	201
ANEXA B. Despre „providențele speciale“	206

CELE PATRU IUBIRI

I. Introducere	219
II. Predilecții și iubiri pentru subuman.	228
III. Afecțiunea	248
IV. Prietenia	272
V. Erosul	303
VI. Mila	326

PROBLEMA DURERII

Prefață	355
I. Capitol preliminar	357
II. Atotputernicia Divină	369
III. Bunătatea Divină	379
IV. Ticăloșia omului	395
V. Căderea omului	407
VI. Durerea umană	424
VII. Durerea umană (<i>continuare</i>)	442
VIII. Infernul	449
IX. Durerea animală	459
X. Paradisul	472
Anexă	481

Sfera cărții de față

Pentru cei care vor să găsească o dezlegare e de mare folos să știe să pună bine problema. Căci rezultatul fericit al cercetării depinde de dezlegarea problemelor puse anterior.

ARISTOTEL, *Metafizica*, III, 1*

În toată viața mea nu am întâlnit decât o singură persoană care pretinde că a văzut o stafie. Și partea interesantă a întâmplării este că acea persoană nu credea în nemurirea sufletului înainte de a fi văzut stafia și a continuat să nu creadă și după ce a văzut-o. Ea susține că cele văzute trebuie să fi fost o iluzie sau o festă a nervilor. Și, evident, e posibil să aibă dreptate. A vedea nu e totuna cu a crede.

Din acest motiv, la întrebarea dacă există minuni nu se poate răspunde niciodată numai pe baza experienței. Orice eveniment care ar putea pretinde că este o minune e, în ultimă instanță, ceva oferit simțurilor noastre, ceva văzut, auzit, pipăit, mirosit sau gustat. Și simțurile noastre nu sunt infailibile. Dacă ni se pare că s-a întâmplat ceva extraordinar, putem spune oricând că am fost victime ale unei iluzii. Dacă susținem o filozofie care exclude supranaturalul, asta vom spune întotdeauna. Ceea ce învățăm din experiență depinde de ce tip de filozofie punem în practică. E inutil deci să apelăm la experiență înainte de a lămuri, cât mai bine cu putință, problema filozofică.

Dacă experiența nemijlocită nu poate demonstra sau infirma miraculosul, cu atât mai puțin o poate face istoria. Mulți

---

* Aristotel, *Metafizica*, trad. de Ștefan Bezdechi, Editura Academiei R.P.R., București, 1965, p. 100. (N.t.)

cred că putem decide dacă în trecut a avut loc o minune prin examinarea mărturiei „potrivit regulilor obișnuite ale investigației istorice“.

Dar regulile obișnuite nu pot fi aplicate înainte de a decide dacă minunile sunt posibile și, în caz afirmativ, cât de probabile sunt. Pentru că, dacă sunt imposibile, dovezile istorice, oricât de multe, nu ne vor convinge. Dacă ele sunt posibile, dar extrem de improbabile, atunci numai evidența matematic demonstrativă ne va convinge: și de vreme ce istoria nu furnizează niciodată un asemenea grad de evidență, ea nu ne poate convinge niciodată că o minune a avut cu adevărat loc. Dacă, pe de altă parte, minunile nu sunt intrinsec improbabile, mărturiile existente vor fi de ajuns pentru a ne convinge că a avut loc un număr însemnat de minuni. Rezultatul anchetelor noastre istorice depinde astfel de opiniile filozofice pe care le-am cultivat înainte de a fi început să examinăm mărturiile. Problema filozofică are deci întâietate.

Iată un exemplu despre ceea ce se întâmplă dacă oțitem obligația filozofică preliminară și ne grăbim să ajungem direct la cea istorică. Într-un comentariu popular al Bibliei vom găsi o discuție despre data la care a fost scrisă cea de-a patra Evanghelie. Autorul spune că ea trebuie să fi fost redactată după execuția Sfântului Petru deoarece, în cea de-a patra Evanghelie, Cristos este reprezentat ca prezicând execuția Sfântului Petru. „O carte“, crede autorul, „nu poate fi scrisă *înaintea* evenimentelor la care se referă.“ Firește că nu poate, decât dacă au loc predicții adevărate. Dacă da, atunci acest argument al datării se prăbușește. Or, autorul nu a discutat deloc dacă predicțiile reale sunt posibile. El consideră (poate inconștient) ca de la sine înțeles că nu sunt. S-ar putea să aibă dreptate: dar dacă are, el nu a descoperit acest principiu prin investigație istorică. Neîncrederea în predicții și-a transplăntat-o în opera istorică luând-o, așa zicând, de-a gata. Dacă nu ar fi procedat astfel, nu ar fi putut ajunge la concluzia sa despre datarea celei de-a patra Evanghelii. Lucrarea sa este, așadar, absolut inutilă pentru cineva care vrea

LIBRIS | We know books

să știe *dacă* predicțiile există într-adevăr. Autorul începe să lăcreze doar după ce a răspuns deja negativ la întrebare și pe semeiuri pe care nu ni le împărtășește niciodată.

Cartea de față e concepută ca un demers preliminar la cercetarea istorică. Nu sunt istoric profesionist și ca atare nu voi examina mărturiile istorice în favoarea minunilor creștine. Efortul meu urmărește să-i pună pe cititori în situația de a o face. Nu e de nici un folos să recurgem la texte înainte de a ne face o idee despre posibilitatea sau probabilitatea miraculosului. Cei care admit că nu pot avea loc minuni își pierd pur și simplu timpul recurgând la texte: știm dinainte ce rezultate vor găsi, de vreme ce au început prin a socoti rezolvată tocmai chestiunea litigioasă.

II

Naturalistul și supranaturalistul

„Doamne, Dumnezeu!” exclamă doamna Snip, „există oare vreun loc unde oamenii se încumetă să trăiască pe pământ?” „Eu unul n-am auzit niciodată de oameni care trăiesc sub pământ”, răspuse Tim, „înainte să ajung în Țara Urișilor.” „Să ajungi în Țara Urișilor!” strigă doamna Snip, „cum adică, nu e peste tot Țara Urișilor?”

ROLAND QUIZZ, *Giant-Land*, cap. XXXII

Folosesc cuvântul *minune* sau *miracol* pentru a denumi o interferență a puterii supranaturale cu Natura.¹ Dacă pe lângă Natură nu există și altceva care ar putea fi numit Supranaturalul, nu ar putea exista miracole. Sunt oameni care cred că nu există nimic în afara Naturii: îi voi numi *naturaliști*. Alții consideră că, dincolo de Natură, există și altceva: îi voi numi *supranaturaliști*. Prima noastră întrebare este dacă au dreptate naturaliștii sau supranaturaliștii. Și aici se ivește și prima noastră dificultate.

Înainte ca naturalistul și supranaturalistul să-și poată începe discuția despre deosebirea lor de opinie, ei trebuie să posede, desigur, o definiție acceptată atât a Naturii, cât și a Supranaturii. Din nefericire e însă aproape imposibil să obținem o asemenea definiție. Tocmai pentru că naturaliștii cred că nu există nimic în afara Naturii, cuvântul *Natură* înseamnă pentru ei pur și

---

1. Această definiție nu coincide cu aceea pe care ar da-o mulți teologi. Eu o adopt pentru că o socotesc ca pe un progres față de definițiile lor nu din alt motiv decât că, prin caracterul ei frust și „popular”, ea îmi îngăduie să tratez mai lesne întrebările pe care „citorul obișnuit” le are pesemne în minte atunci când ia în mână o carte despre minuni.

simpleu „totul“ ori „spectacolul total“ sau „orice există“. Și dacă asta este ceea ce înțelegem prin Natură, atunci, firește, nu există nimic altceva. Adevărata dispută dintre el și supranaturalist ne-a scăpat. Unii filozofi au definit Natura drept „ceea ce percepem cu ajutorul celor cinci simțuri ale noastre“. Dar și definiția aceasta e nesatisfăcătoare, deoarece emoțiile nu le percepem în felul acesta, și totuși ele sunt pe cât se pare evenimente „naturale“. În scopul de a evita impasul și de a descoperi care anume este realmente dezacordul dintre naturaliști și supranaturaliști, trebuie să abordăm problema într-o manieră mai ocolită.

Încep prin a lua în considerare următoarele propoziții. (1) Aceia sunt oare dinții lui naturali sau o proteză? (2) Câinele în stare naturală este acoperit cu purici. (3) Îmi place să fug de pământurile lucrute și de șosele și să fiu singur cu Natura. (4) Fii natural. De ce ești atât de afectat? (5) Am greșit poate că am sărutat-o, dar a fost foarte natural.

Firul unei semnificații comune poate fi lesne identificat în toate aceste aplicații. Dinții naturali sunt cei care cresc în gură, pe ei nu trebuie să-i proiectăm, să-i confecționăm sau să-i fixăm. Starea naturală a câinelui e cea în care s-ar afla dacă nimeni nu i-ar preveni-o cu ajutorul apei și al săpunului. Ținutul unde Natura domnește în chip suveran este acela în care solul, vremea și vegetația își produc rezultatele neajutorate și nestânjenite de către om. Comportamentul natural este acela pe care oamenii l-ar manifesta dacă nu și-ar da toată silința să-l deformeze. Sărutul natural este sărutul care ar fi dat dacă nu ar interveni considerațiile morale sau cele dictate de prudență. În toate exemplele, Natură înseamnă ceea ce se întâmplă „de la sine“ sau „fără nici o intervenție“: ceea ce nu îți cere nici o trudă sau ceea ce obții dacă nu iei nici o măsură pentru a-i pune capăt. Cuvântul grecesc pentru Natură (*physis*) este legat de verbul grecesc care înseamnă „a crește“. Latinescul *Natura*, de verbul „a se naște“. Natura reprezintă ceea ce apare, izvorăște, survine sau continuă *fără nici o intervenție din afară*: ceea ce este dat, ceea ce există deja, ceea ce e spontan, neintenționat, nesolicitat.

Convingerea naturalistului este că Faptul ultim, lucrul dincolo de care nu mai poți merge, este un vast proces în spațiu și timp care se desfășoară *fără nici o intervenție*. În cadrul aceluși sistem total, fiecare eveniment particular (ca faptul că dumneavoastră citiți cartea aceasta) se petrece din pricină că s-a întâmplat alt eveniment; până la urmă, din pricină că se petrece Evenimentul total. Fiecare lucru particular (ca pagina aceasta) e ceea ce este din cauză că alte lucruri sunt ceea ce sunt; și astfel, până la urmă, din cauză că întregul sistem este ceea ce este. Toate lucrurile și toate evenimentele sunt atât de strâns interconexate, încât nici unul nu poate pretinde nici cea mai mărunță independență față de „spectacolul total“. Nici unul din ele nu există „de la sine“ și nici nu „funcționează fără nici o intervenție“, exceptând faptul că el manifestă, într-un loc și într-un timp anume, acea „existență de la sine“ sau „comportare fără nici o intervenție“ de tip general ce caracterizează „Natura“ (marele eveniment interconexat total) ca un tot. Astfel, nici un naturalist radical nu crede în libera voință: căci libera voință ar însemna că ființele umane au capacitatea de acțiune independentă, puterea de a face ceva mai mult sau altfel decât ceea ce era implicat în seria totală a evenimentelor. Și tocmai această capacitate de sine stătătoare de a iniția evenimente este ceea ce tăgăduiește naturalistul. Spontaneitatea, originalitatea, acțiunea „de la sine“ constituie un privilegiu rezervat „spectacolului total“, pe care el îl numește *Natură*.

Supranaturalistul e de acord cu naturalistul că trebuie să fie ceva care există de sine stătător, un anume Fapt fundamental a cărui existență ar fi absurd să încercăm a o explica deoarece acest Fapt este el însuși temeiul sau punctul de plecare al tuturor explicațiilor. Dar el nu identifică acest Fapt cu „spectacolul total“. El crede că lucrurile sunt de două categorii. În prima categorie găsim fie lucruri, fie (mai probabil) un Lucru care este fundamental și originar, care există de la sine. În cea de-a doua găsim lucruri care sunt pur derivative din acel

LIBRIS | We know books

Lucru unic. Lucrul unic fundamental este cauza existenței tuturor celorlalte lucruri. El există de sine stătător, celelalte lucruri există din cauză că există el. Ele vor înceta să existe dacă el va înceta vreodată să le mențină în existență; ele se vor modifica, dacă el le va modifica.

Deosebirea dintre cele două concepții ar putea fi exprimată spunând că naturalismul ne oferă o imagine democratică a realității, iar supranaturalismul una monarhică. Naturalistul crede că privilegiul de „a fi de sine stătător“ rezidă în masa totală a lucrurilor, întocmai cum într-o democrație suveranitatea rezidă în masa totală a poporului. Supranaturalistul crede că acest privilegiu aparține unor lucruri sau (mai probabil) unui Lucru unic, și nu altora – întocmai cum, într-o monarhie reală, regele posedă suveranitatea, nu poporul. Și întocmai cum, într-o democrație, toți cetățenii sunt egali, la fel pentru naturalist un lucru sau un eveniment este la fel de bun ca oricare altul, în sensul că ele depind în egală măsură de sistemul total al lucrurilor. Într-adevăr, fiecare din ele nu este decât modul în care se manifestă caracterul sistemului total într-un punct particular din spațiu și timp. Supranaturalistul, pe de altă parte, crede că lucrul unic originar sau cu existență de sine stătătoare se află la un nivel diferit și mai important decât cel al tuturor celorlalte lucruri.

Ajunși aici, se poate naște bănuiala că supranaturalismul s-a ivit datorită descifrării în univers a structurii societăților monarhice. S-ar putea însă bănuși atunci cu egală îndreptățire că naturalismul a apărut din descifrarea în univers a structurii democrațiilor moderne. Cele două suspiciuni se anulează astfel și nu ne sunt de nici un ajutor în a decide care teorie are mai mulți șorți să fie adevărată. Ele ne reamintesc într-adevăr că supranaturalismul este filozofia caracteristică a unei ere monarhice, iar naturalismul a uneia democratice, în sensul că supranaturalismul, chiar dacă fals, ar fi fost crezut de marea masă a oamenilor nereflexivi acum patru sute de ani, întocmai cum